

Miðvikan

Bretska »hersetingin« er ikki av enn!

Fyrr vóru tað bretsku hermenninir sjálvir, sum vitjaðu aftur. Nú eru tað teirra børn og abbað børn

Tað man vera sjáldan, at ein her-seting í krígstíð hevur skapað so nógvan venskap millum lond, sum bretska hersetingin av Føroyum krígsárini 1940-45. Eitt er, at samband er millum tær ættir, har ein føroysk genta giftist við bretska hermanni, ella har børn við bretska fedrum hava funnið teirra uppruna.

Men fyrst í juli vóru ein mamma og sonur hennara eina viku í Føroyum. Teirra einasta samband við Føroyar er, at pápi og abbi teirra var í Føroyum undir krígunum. Hann tosaði so nógv um hesa tíðina, at tey sjálvi vilja koma higar.

Talan um ta 77 ára gomlu Jessie Mac Kenzie og son hennara Colin David.

Pápi og abbi teirra var Archie MacDonald, sum kom til Føroya við teimum fyrstu Lovat Scouts hermonnunum. Beiggi hansara, Hugh, var eisini við somu ferðina.

Forsøgan var tann, at Danmark varð hertikið av Týsklandi 9. apríl 1940. Tveir dagar seinni boðaði Churchill bretska parlamentinum frá, at bretar fóru at hertaka Føroyar. Longu dagin eftir vóru tveir bretska oyðarar á Havnini. Tann 13. apríl vórðu 250 hermenn frá Royal Marines settir í land av krússaranum Suffolk, og hersetingin var veruleiki.

Hesir hermenninir steðgaðu inntil seinast í mai mánað, og tann 25. mai kom Ulster Prince við hermonnum frá Lovat Scouts, sum nú tóku yvir.

Teir høvdu hópin av útgerð við, tilfar til barakkir og til útbygging av verndarvirkjum, motorsúkkur og annað. Nakað heilt serligt var sekkjapípuorkestrið, og so hetta at teir gingu í kilt, skotska tjóðarbúnanum.

Tá ið farið var undir at seta barakkir upp, tóku teir føroyska arbeidsmegi, og tað var skjótt, at arbeiði var til nógvar hendur. Teir hildu í Havn til í kommunuskúlanum, realskúlanum, sjónleikarhúsinum og KFUK. Yvirmenninir búðu í landslæknahúsinum, sum gjørdist teirra høvuðsstøð.

Tað var serliga væl dámt, at teir spældu vanliga eitt kvøld um vikuna á Vaglinum við sekkjapípum,

Jessie og Colin nú tey vóru í Føroyum

og tað var skjótt, at teir komu uppí ítróttarkappingar við heimaafólkið. Helst vóru tað fót bóltsdystir, men tað hendi, at teir róðu á ólavsøku, og at teir við sekkjapípum gingu á odda, tá ið riðingarmenninir fóru út til kappriðingar. Tað vardi heldur ikki so leingi inntil tann fyrsti Lovat Scout hermaðurin giftist við føroyskari kvinnu.

Fish og chips

Sofus Poulsen, okkara maður í Aberdeen í hálva øld, greiddi fyrri nøkrum árum síðani í FF-blaðnum frá lívinum hjá hermonnunum í Havn, har Sofus tá búði:

»Í Havn bygdu bretska hermenninir barakkir alla møguliga staðni. Yvir av hjá Óla var eisini ein "fish and chips" handil. Hvønn dag komu hermenn marsjerandi við sekkjapípum á odda oman á Vaglið, og tá vórðu vaktirnar skiftar út. Hermenninir høvdu vakt ymsa staðni í býnum. Eg plagdi at forarga soldátarnar, sum eg kendi, og spurdi teir, hvat slag av vápnum teir høvdu, sum gingu aftastir. Har gingu hermenn við sleggju í staðin fyrri riflu og við ketildrakt undir arminum. Hetta var revsingin fyrri at hava gjørt okkurt ella at hava skikkað sær illa á onkran hátt. Sleggjurnar skuldu so nýtast til at banka blikkdósir saman. Dósamatur var jú ein stórur partur av matinum hjá hermonnunum, og

Lovat Scouts hermenn

hesir máttu so banka dósirnar saman, so tær tóku minni pláss, tá dósirnar vórðu sendar aftur til Onglands til endurnýtslu.»

Sofus minnst eisini Archie, sum plagdi at vitja tey eina ferð um vikuna. Fosturpápin, John, var sjálvur breti og kom saman við hermonnunum.

Millum teir fyrstu Lovat Scouts

Hesir báðir brøðurnir, Archie og Hugh, komu til Føroya við teirri fyrstu sendingini av Lovat Scouts.

Archie var ikki heilt ungur. Hann var føddur í 1904. Hann hevði meldað seg sum sjálvbodnan hermann áðrenn kríggið. Tá ið kríggið brast á í 1939, var hann innkallaður sum hermaður. Hann var á eini legu í Beaulieu í Skotlandi, tá ið boðini komu um at fara til Føroya.

Heima á North Uist á Hebridunum sat kona hansara við fleiri børnum. Tað yngsta varð føtt, meðan hann var í Føroyum. Tað var einki sum æt at fara heim í farloyvi, heldur ikki tá ið mamman doyði.

Tað var í hvussu er gott at vita, at tað var toluliga trygt heima hjá teimum. Tað merktist lítið og einki til sjálvst kríggið í Hebridunum.

Eina ferð rak kortini ein mina á land, men hon varð óskaðiligjörd, so har hendi einki meira. Annars var har nokk so nógur rekaviður, sum kundi stavað frá minusprongdum

ella niðurskotnum skipum.

Archie var stóran part av tíðini í Havn, men hann var eisini við til at gera vegirnar í Vágum. Vágarnar fingi sum høvuðsstøð hjá bretum mest framkomnu vegir í Føroyum.

Gjòrdist trygdarmaður í Downing Street

Archie fór úr Føroyum saman við hinum Lovat Scouts hermonnunum í 1942. Men hann slapp undan at verða sendur til onnur hermót, sum aðrir yngri hermenn vórðu sendir til. Hann kom at verða í trygdartænastuni í Downing Street í London, har forsætismálaráðharrin helt til. Her mátti ansast væl eftir. Sjálvt generalurin, Montgomery, mátti vísa samleikaprógv fyrri at sleppa framvið.

Var við til at skjóta týska flogfarið niður

Hugh, beiggi Archie, var við í hendingini í 1941, tá ið týska flogfarið endaði á Gøtuvatn eftir at bretska trolarin Lincoln City var bumbaður av hesum flogfari 21. februar. Trolarin sakk og 8 mans doyðu. Men høvdu føroyingar ikki verið so skjóttir at koma til bjargingar høvdu fleiri mans doyð.

Tað varð skotið dúgliga eftir týska flogfarinum bæði í Havn og á Toftum, har Hugh hevði støð, og hann var ein av teimum, sum var við til at skjóta eftir flogfarinum. Tað

eydnaðist eisini at raka flogfarið, og tað mátti neyðlenda á Gøtuvatn.

Flogfarið fleyt eina løtu, og manningin kom út á annan veingin og varð bjargað í gummibátin.

Manningin varð send til Bretlands sum krígsfangar. Flogfarið sakk í fyrsta umfari. Hugh kom til Gøtu av Toftum, tá ið flogfarið var skotið niður, og hann hevði verið við at taka týsku flogmannina.

Bjargingin av týska flogfarinum

Hugh var eisini við, tá ið vrakið var bjargað. Hann hevði nevniliga heim við sær ein maskinlut av flogfarinum.

Tey bæði hildu, at flogfarið var fyribeint. Men soleiðis var ikki. Bretar lögdu stóran dent á at fáa hendur á tí.

Boð vórðu send eftir kavaranum Dánjali Nielsen av Vatnsørum, sum tá arbeiðdi á Skála, at fáa flogfarið upp. Tað áhugaverda hjá teimum báðum var eisini, at tey á krígssavninum vesturi í Vágum hittu Karl Johan, son Dánjal.

Bjargingin av flogfarinum

Tá Dánjal hevði avmonterað maskinbyrsurnar, og hesar saman við tólum og lóður vóru tikin umborð á Poppy, fekk hann av bretnum boð um at leggja veir ella reip runt báðar motorarnar og velið á flogfarinum. Síðan varð flogfarið hivað upp undir skipið, so tað hekk vatnrætt í sjónum.

Dánjal ráddi frá, at gjørt varð á hendan hátt, men tað varð ikki lurtað eftir honum. Tað vísti seg eisini, at tá Poppy kom út í opnan sjógv við rulli, skræddi annar motorurin seg leysan, og flogfarið sakk á 48 metra dýpi úti á Gøtuvatn.

Hetta sá rættuliga vónleyst út, tí nevnda dýpi er á markinum fyrri tí, sum vanligir kavara kunnu arbeiða. Men Dánjal vildi tó ikki geva skarvin yvir, tá hann skilti, at tað kundu vera týðningarmiklir upplýsingar umborð á flogfarinum.

Hann fyrireikaði seg væl og gjørdi m.a. ein stiga úr ketu og við trinum úr timbri. Orsakað av tí stóra djúpinum, máttu tvey lið við seks monnum á hvørjum liði skiftast um at pumpa luft niður á botn